

Pilar Alfonso, *Pilar Dolz: Elogi del gravat*.
València: Institució Alfons el Magnànim – Cen-
tre Valencià d'Estudis i d'Investigació, 2024,
220 p. ISBN: 978-84-1156-078-8

José Martínez Tormo

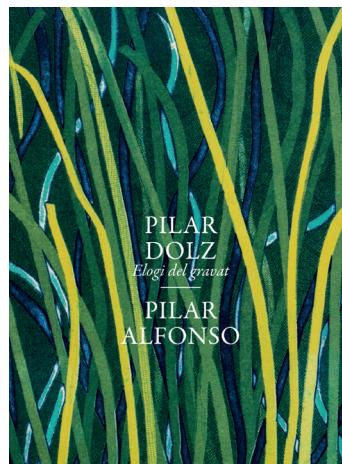
A costar-nos al panorama artístic contemporani de Castelló passa inevitablement per reconèixer el nom i la figura de Pilar Dolz Mestre. Treballadora incansable des de la seua doble vessant d'artista i galerista, ha sigut una figura notable per al desenvolupament artístic valencià i era indispensable que la Institució Alfons el Magnànim de la Diputació de València reconeguera la seua trajectòria fent-la protagonista d'un dels llibres de la seua col·lecció «Vides d'Art»,

Pilar Dolz: elogi del gravat és una biografia artística i personal a través de l'estudi i les converses que l'escriptora Pilar Alfonso Escuder ha mantingut amb l'artista morellana des d'un exquisit tracte i respecte personal i professional.

Pilar Alfonso s'acosta a la biografia de Pilar Dolz des de la paraula, des de la conversa amb l'excel·lent gravadora morellana, però també des de la lectura d'una àmplia bibliografia que combina obres de divulgació amb obres provinents de l'àmbit artístic més acadèmic. Tot això, adobat amb la lectura d'una sèrie d'entrevistes fetes a l'artista-galerista en premsa generalista i algunes converses amb altres persones que creuaren camins amb la biografiada.

La figura de Pilar Dolz n'és una de ben interessant. Des de la seua Morella natal, en una època de postguerra en què la tradició familiar era la del comerç de cavalleries, prompte va renunciar a la vida domèstica que el context històric li marcava i als interessos familiars perquè es quedara a la seua localitat natal. Ella va voler eixir de Morella, tal com havien fet els homes de la seua família, per continuar els estudis; malgrat les reticències paternes, va marxar a Barcelona i va iniciar així una etapa de formació que va acabar convertint-la en l'artista que avui reconeixem.

Pilar Dolz afirma que no va eixir de Morella per a ser artista; ella, que de ben menuda va interessar-se pels dibuixos de sa tia Rosita i començà a copiar dibuixos de contes i

targetes de Nadal, va començar a estudiar el 1964 en el Conservatori Municipal d'Arts Sumptuàries Massana, a Barcelona, per accedir després a l'Escola Superior de Belles Arts. Així podem començar a comprendre, a través d'una acurada combinació de biografia personal i professional, l'artista gravadora d'insectes, reixes i pedres.

Si anar-se'n de la casa familiar no era «per a ser artista», com recorda la mateixa Dolz, i sí per a estudiar, com havien fet els seus tios i germans per a fugir d'una Morella que l'ofegava, un altre «gir inesperat», en paraules de Pilar Alfonso, es va produir quan es va apuntar a un curs de gravat al Conservatori d'Arts del Llibre. Allí descobriria el gravat i la seua creació artesanal, i el convertiria en la seua passió i objecte de treball.

Les fotografies que acompanyen les pàgines del llibre ens mostren escenes familiars, però també professionals (de l'artista al taller treballant, a l'aula o en les exposicions...) i ens descobreixen la persona més enllà de l'obra: ens descobreixen l'ànima darrere de l'obra.

Una imatge actual del Palau Ducal d'Urbino dona entrada al capítol cinqué, titulat «Les set sèries de la dècada italiana», en què comencem a trobar reproduccions de l'obra de Pilar Dolz coincidint amb la seua estada, entre 1971 i 1979, a Itàlia. És allà on va descobrir Urbino i els seus cursos internacionals de gravat, en què va aprofundir en la calcografia, la xilografia i la litografia, que la va fer estar-se allà durant dos cursos d'hivern complets, en una dècada en què va anar desenvolupant les sèries «Formes», «Cordes», «Dones» i «Reixes» entre Barcelona, Urbino i Castelló de la Plana. En paraules de Pilar Alfonso, «a Itàlia aprenia la tècnica, però era a casa on Pilar Dolz trobava els temes dels seus gravats».

I si als anys setanta va ser la ciutat italiana la que va marcar la seua formació artística, als anys vuitanta es trobaria estudiant a L'Atelier 17, el taller de gravat que Stanely William Hayter va fundar a París el 1927 i on Pilar va poder treballar, en companyia dels seus ajudants Hector Saunier i Juan Valladares, el mètode Hayter, que permetia treballar diferents colors amb una única planxa i una única estampació. Una tècnica que li va permetre fer un pas més en la seua producció artística i treballar el color d'una manera molt significativa, com es pot comprovar en els exemples de la sèrie «Herbes» reproduïts en el capítol del llibre que parla d'aquest episodi fonamental en la seua carrera artística.

Però Pilar Dolz no és només l'artista, la gravadora; Pilar Dolz també és la galerista. I Pilar Alfonso dedica un espai important a reconèixer el paper de la galeria Cànem de Castelló. És evident que sorgeix al llarg del text en diversos moments, ja que forma part de la biografia personal de Dolz, però en el capítol 9 podem dir que la galeria n'és la protagonista: és allí on podem reconèixer la importància de la galeria, oberta el 1974, per al desenvolupament artístic i cultural de la ciutat de la Plana, i com la personalitat de Pilar és clau per a insuflar-li la seua ànima característica.

La galeria Cànem no es podria entendre com un simple espai de compra-venda d'art, ni tan sols com un espai cultural més; efectivament, tal com declara Dolz, la galeria, lluny de voler exercir com una font econòmica, havia de ser un espai «per a poder respirar culturalment», una «oportunitat d'escapar del control polític de l'època». I això, la galeria la façana de la qual algú va decorar amb la pintada de «Rojos separatistas» ho va aconseguir mitjançant exposicions dels noms més prestigiosos del moment. La galeria volia presentar joves artistes pròxims a Castelló, artistes amb vinculació a les avantguardes històriques, i artistes que havien fet carrera i treballaven fora; així, els veïns i les veïnes pogueren gaudir aquells primers anys d'exposicions de Boix, Heras, Armengol, Arranz Bravo, Bartolozzi, Mus, Dols, Vilà, Jarque, Safont o Argimon, entre molts altres.

Al llarg del text és fàcil anar descobrint les raons per les quals Pilar Dolz no només es va convertir en una gran artista, sinó com va aconseguir que el seu projecte galerístic fora referent a la ciutat de Castelló. I és que la gent que va anar descobrint al llarg de la seua formació a Barcelona, i també fora d'aquesta, li va permetre començar a teixir una xarxa de complicitats que van per-

durar durant molts anys. La més important, la de Rafael Menezo, Falo, amb qui formaria una família, però també la de persones vinculades a l'esquerra antifranquista que llavors compartien un projecte polític. Una ullada a alguns noms que es van vincular amb ella a través de relacions personals o motivades per la seua producció artística donen fe d'aquella xarxa de complicitats en un moment en què les interaccions prenen una significació especial pel seu caràcter de desenvolupament cultural i intel·lectual.

Pilar Alfonso demostra el control d'una escriptura senzilla, fàcil de llegir, i un coneixement ampli no només de la vida i la trajectòria de Pilar Dolz, sinó també de l'àmbit cultural, artístic i social del moment històric narrat. Combina la narració amb l'entrevista (tot i mantindre la manera de parlar de l'entrevistada en les transcripcions), en un continu narratiu ple de descripcions i referències.

Entre les pàgines del llibre podem trobar vora una cinquantena d'imatges de les obres de Pilar Dolz que ens permeten fer un recorregut per les seues diferents etapes i per la seua evolució artística. Des dels aigües forts a una tinta dels anys setanta fins als dels anys noranta a diferents tintes i colors, ens trobem amb serigrafies, litografies i gravats que recorren diferents formes, idees i elements i que ens descobrixen una artista en una evolució i un perfeccionament tècnic continu. Sense ànim d'exhaustivitat, les acurades reproduccions de la seua obra ens fan valorar més encara la seua posició privilegiada en la producció valenciana del gravat.

Pilar Dolz: elogi del gravat no és una biografia a l'ús, tampoc un simple assaig artístic. El llibre és un reconeixement des del respecte i l'estima personal de l'autora cap a Pilar Dolz. I és que el llibre traspuja un reconeixement inicial (també final) cap a l'artista, però també una estima cap a la persona, fruit d'hores de conversa i descobriment personal que contagia la persona que s'acosta a llegir-ne les pàgines. Aquest llibre era necessari per a donar a conèixer l'obra i la trajectòria de l'artista morellana i consolida la col·lecció «Vides d'Art», dirigida per Martí Domínguez, com un espai de referència on trobar-se amb la vida dels i les artistes valencianes; un espai en el qual obra i vida, que es condicionen mútuament, tornen a trobar-se com a aquell ésser únic que mai hauria d'haver-se dividit, que és l'artista creador.